

SO „Željezničar“ - Kako smo počeli?

Vlado Božić | Speleološki odsjek HPD „Željezničar“

*Bijela (završna) dvorana,
Gornja Cerovačka špilja 1950.
Autor: Antun Markić*

Prije 70 godina, po završetku Drugog svjetskog rata, osnovana je prva špiljarska ili speleološka sekcija u Planinarskom društvu „Zagreb“. Nekoliko speleoloških udruga djelovalo je i ranije (Slika 2), a neke su osnovane u Hrvatskom planinarskom društvu u razdoblju između dva rata, no o njima, nažalost, postoje samo šturi članci u planinarskoj literaturi i novinama (Božić, 2014.).

Prvi zagrebački istraživači podzemlja

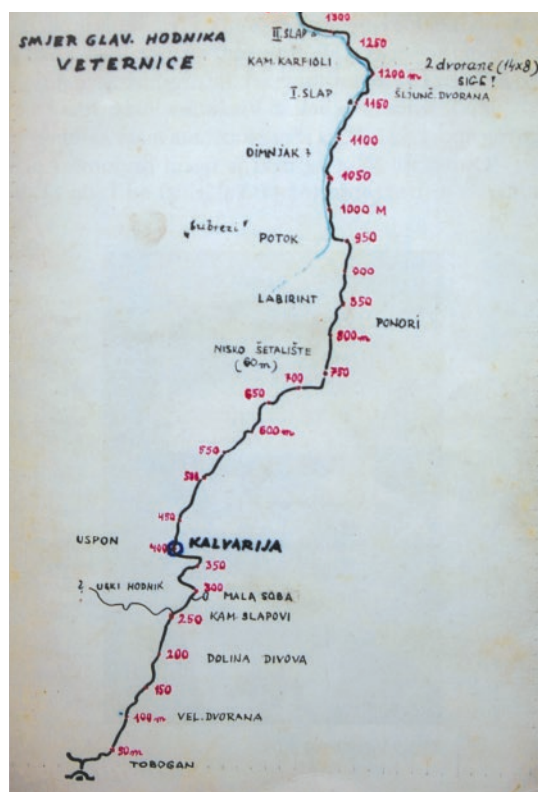
Na području Zagreba nakon Drugog svjetskog rata započinju pojedinačna istraživanja na planini Medvednici. Vladimir Horvat, dugogodišnji planinar, koji je također istraživao špilje, na sjevernoj je strani Medvednice još prije rata počeo uređivati okršeni dio planine za posjetitelje. Od 1946. do 1949. radio je potpuno sam i sagrađio tada „400 stuba“ kroz krševit teren na kojem je usput istražio male špilje i jame. Uz kasnije sagrađenih još 100 stuba, one su danas poznate kao Horvatove stube. U blizini su danas za posjećivanje uređene špilja Medvednica (prolazna) i Mala špilja Medvednica te Tisin ponor, Ponor I, Ponor II i Ponor III (Božičević, 1969.).

Na jugozapadnoj strani Medvednice bila je još od 1934. poznata špilja Veternica koju su nakon rata počeli posjećivati i istraživati znatiželjnici, pojedinačno i u grupama, ali neorganizirano. U jednoj od takvih grupa bili su omladinci, tj. članovi Omladinske sekcije Tvornice računskih strojeva u Zagrebu: Vladimir Lončar, Branko Kajs, Branko Potkačnik, Otto Jančin, Vlado Bosner, Ivo Bojanić, Vlado Kalata, Vlado Bocek, Mladen Golubić, Rudo Cvetković i Josip Biščanić. Osim Veternice, ta je grupa posjetila i napuštene rudnike na Medvednici kod planinarskog doma „Grafičar“ te Špilju na Lipi (Veliku peć), Špilju na Bizeku, a spuštali su se (užetom za rublje) i u jame na Horvatovim stubama. Špilju Veternicu, čiji je ulaz tada bio 0,5 m visok i 1,5 m širok, posjetili su i istraživali 50-ak puta. Najdalje su došli do „Velikog slapa“, a 1948. boravili su u špilji 3 dana (Lončar, 1970.).

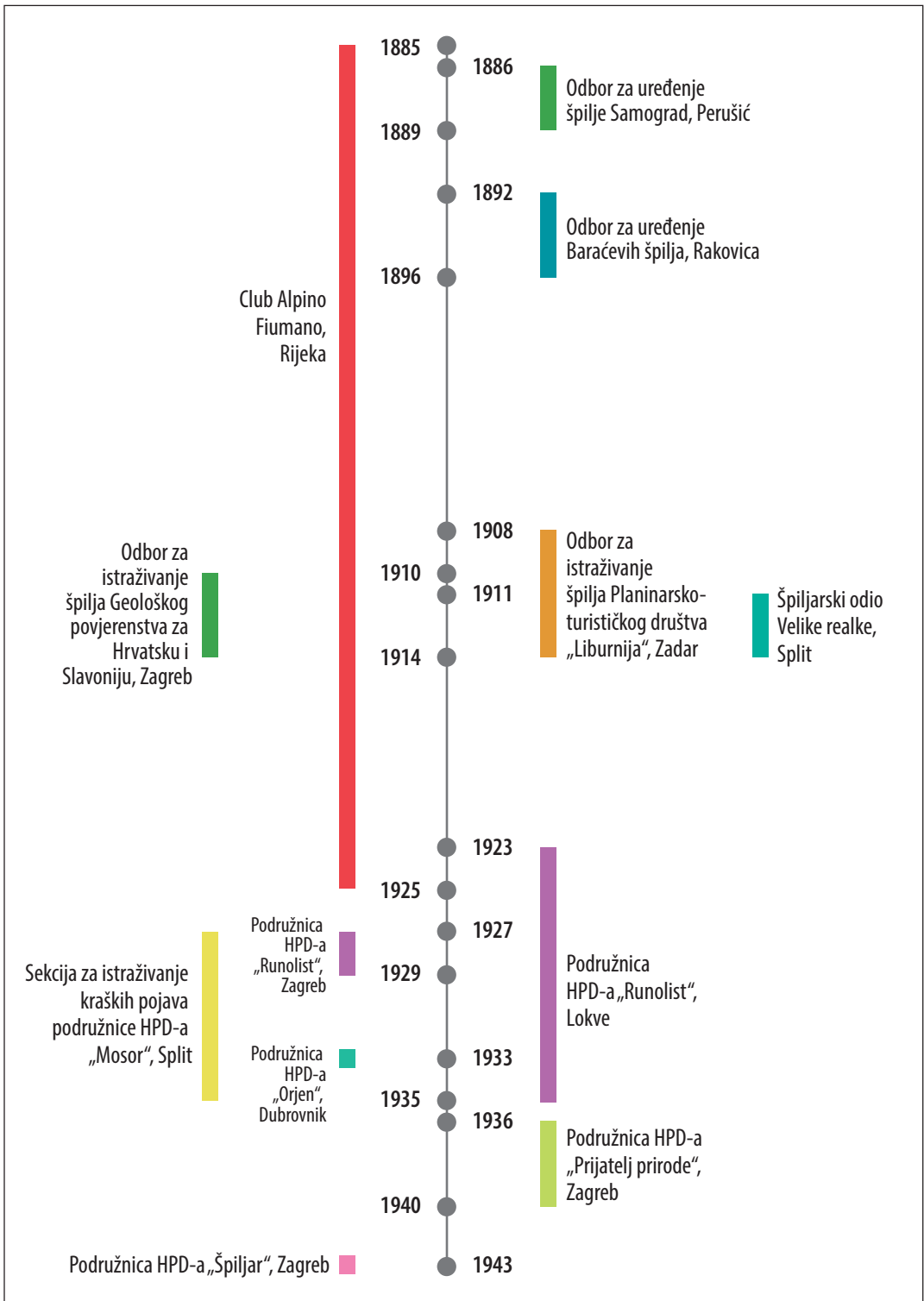
Veternicu su posjećivali i mladi geodeti i njihovi prijatelji: Alfred Židan, Mišo Juriša, Saša Keser, Mateljan, Gjetvaj, Legat i Vilim Strašek. Godine 1948. snimili su pružanje špilje geodetskim instrumentima i izradili geodetski vlak (Slika 1).

Po špilji su svakih 50 m postavili oznaku duljine od ulaza, a ukupno su izmjerili 1460 m kanala (Slika 3). Nažalost, ova se grupa članova nije upisala u Špiljarsku sekciju pa tada nitko i nije znao za njihovu djelatnost, već je javnost o tome saznala mnogo kasnije, iz ostavštine Vilima Straška, dugogodišnjeg člana PD-a „Zagreb“ (od 1965. „Zagreb-Matica“) (Božić, 2008.).

Sretna je okolnost da su neki tadašnji planinari pisali dnevnike. Jedan od njih je Jerko Malinar, stariji brat danas poznatog speleologa Hrvoja Malinara, koji je sa starijom braćom počeo planinariti i posjećivati špilje još 1947. Zapisano je da su nekoliko puta posjetili špilju Veternicu, a 27. 2. 1948. doprli su do „Trećeg slapa“. Istraživali su male špilje u kamenolomu Bizek, posjetili su špilju Lipu (danas poznatu kao špilju Lokvarku), rudnike Zrinskih na Medvednici i Đulin ponor. Kada je 1948. osnovano PD „Zagreb“, Jerko se učlanio u Društvo, a godinu dana kasnije s Ratkom

Slika 1. Prvi geodetski snimak Veternice, izradili 1948. Legat, Židan i Mateljan

Slika 2. Prve speleološke organizacije u Hrvatskoj (prema podacima dostupnima autoru)

*Slika 3. Ulaz u Veternicu 1948. nakon prvog geodetskog snimanja
Autor: Viliam Strašek*

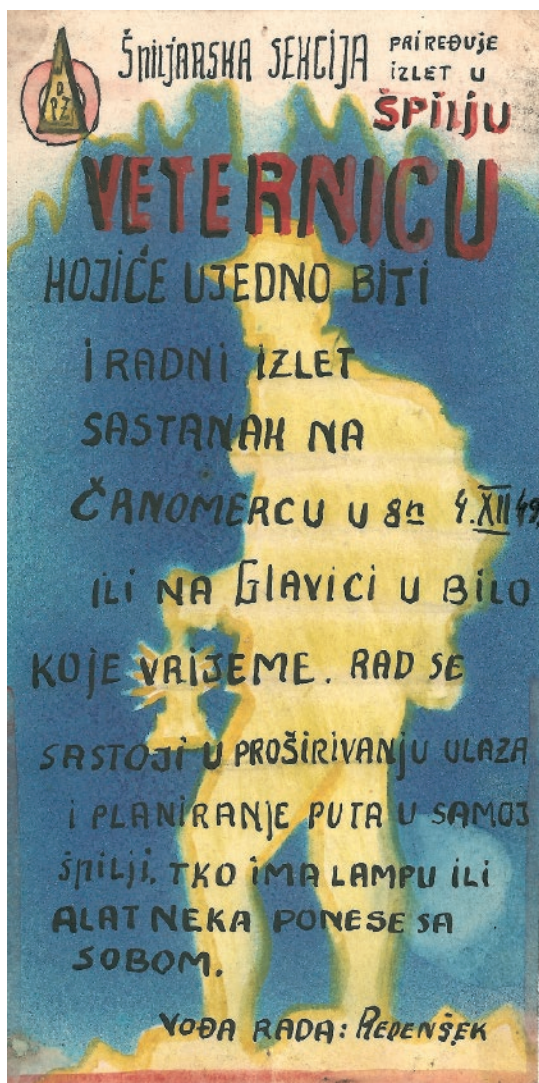
Čapekom, Borislavom Mikulićem i Ivanom Gjetvajem učlanio se i u Špiljarsku sekciju, u kojoj je sudjelovao u nekoliko istraživanja špilje Veternice.

Špiljarska sekcija u PD-u Zagreb

Planinarski savez Hrvatske organizirao je u Paklenici od 1. do 21. listopada 1949. instruktorski planinarski tečaj na kojem je instruktor za istraživanje špilja bio Vladimir Redenšek, koji je samostalno godinama istraživao špilje i proučavao špiljske kukce. U podzemlje se zaljubio još 1930. kada je počeo obilaziti krške terene. Kao zaposlenik željeznice putovao je besplatno, i to uglavnom sam jer je teško nalazio suputnika. Proputovao je Hrvatsko primorje, Gorski kotar, Liku i Dalmaciju, marljivo bilježeći sve zanimljivosti. Prikupljao je mnoge podatke o špiljama, a počeo se baviti i podzemnom fotografijom. Kako tada nije bilo lako dostupne speleološke literature, učio je iz vlastitog iskustva. Nakon odlaska u mirovinu 1940. nastavio je obilaziti špilje, ali ograničeno zbog ratnih neprilika. Čim je završio rat, opet je s velikim entuzijazmom nastavio posjećivati i istraživati špilje (Božić, 2000.).

*Slika 4. Vladimir Redenšek, inicijator i osnivač ŠS u PD „Zagreb“
Autor: Antun Markić*

Slika 5. Poziv na uređenje Veternice, 4. 12. 1949.

Na spomenutom Instruktorskom planinarskom tečaju je kao školarac sudjelovao i Vjenceslav Jurić (tadašnji član PD-a „Zagreb“). U slobodno vrijeme Redenšek je s Jurićem posjećivao špilje u Paklenci i skupljao špiljske kukce. Po povratku u Zagreb Redenšek je pozvao sve članove Društva koje zanima istraživanje špilja da osnuju svoju sekciju. Špiljarska sekcija osnovana je 15. studenog 1949., a na osnutku je bilo prisutno 28 članova¹. Za predsjednika je izabran Vladimir Redenšek (Slika 4), za tajnika Slavko Marjanac, a za blagajnika

Vjenceslav Jurić. Od tada je Redenšek uvijek govorio o Špiljarskoj sekciji, a Marjanac o Speleološkoj sekciji, nastojeći uvesti naziv *speleološki* u stalnu upotrebu (Božić, 2008.).

Prvi izlet članova sekcije ostvaren je već četiri dana nakon njenog osnivanja, i to u Cerovačke špilje. Vrlo brzo organizirani su i istraživanje Veternice i radne akcije proširivanja puta kroz ulazni dio špilje, koji su se jako dojmili Jerka Malinara i inspirirali ga da izradi crtež speleologa po izlasku iz špilje i napravi pozivni plakat za radnu akciju u špilji predviđenu za 4. 12. 1949. (Slika 5).

Tijekom 1950. aktivnost sekcije bila je usmjerena najviše na istraživanje i uređivanje špilje Veternice (kopanje ulaznog dijela špilje i kanala za dalji prolaz po špilji), uz nekoliko izleta u Vilinske jame, Medak i Cerovačke špilje.

Prelazak u PD „Željezničar“

Članovi ŠS-a nažalost nisu imali dovoljno opreme ni za istraživanje (karbidne lampe) niti za uređivanje ulaza u Veternicu (ručni alat) pa su od uprave Društva tražili financijsku pomoć za nabavu potrebne opreme. Budući da od obećanog novca nije dobiveno ništa, neki su članovi potražili bolje uvjete rada u Planinarskom društvu „Željezničar“, osnovanom 20. 1. 1950. Prvi sastanak članova koji su iz PDZ-a prešli u PDŽ održan je 4. 5. 1950. pa se taj dan smatra danom osnutka Špiljarske ili Speleološke sekcije u PD-u „Željezničar“². U ŠS-u PD-a „Zagreb“ ostalo je dvadesetak članova, koji su za svog pročelnika izabrali Mirka Markulina (Slika 7).

Članovi ŠS-a PD-a „Željezničar“ nastavili su istraživati i uređivati špilju Veternicu, ali i Cerovačke špilje, pa se i broj članova povećao. Na izletu u Cerovačke špilje 25. 6. 1950. Antun Markić snimio je prvu fotografiju članova ŠS-a ispred špilje

- 1 Tko su bili ostali članovi (osnivači) sekcije vidljivo je iz *Popisa članova prisutnih na istraživanjima u 1949.*, napisanog četiri dana nakon osnivanja. Neki od njih bili su kasnije vrlo aktivni, kao npr. Mirko Markulin, Irina Kurtin (iduće se godine udala se za Slavka Marjanca), Andrej Kurtin (Irinin brat), Marinko Gjivoje, Vlado Kalata, Tomica Krivec, Vlado Lončar, pa Jerko Malinar, Ratko Čapek, Ivan Gjetvaj i drugi. Do kraja godine u ŠS se upisalo 54 članova, no, nažalost, nisu poznata imena svih upisanih. Vlado Horvat upisao se tek nekoliko godina kasnije.
- 2 Među članovima koji su prešli u PD „Željezničar“ bili su: Vladimir Redenšek, Slavko Marjanac, Irina i Andrej Kurtin, Marinko Gjivoje, Vlado Kalata, Vlado Lončar, Tomica Krivec, Branko Kajs.

*Slika 6. Članovi ŠS kraj Donje Cerovačke špilje 25. 6. 1950.
Autor: Antun Markić*

(Slika 6)³. Taj je izlet značajan i zbog toga što je tada Slavko Marjanac organizirao prvo topografsko snimanje Gornje Cerovačke špilje te je izrađen nacrt u mjerilu 1:1000. Snimao je Slavko Marjanac, a mjerili su: Vlado Bosner, Branko Kajs, Vlado Kalata, Zvonko Juričan, Irina Kurtin i Branko Potlaček, uz pomoć Eduarda Fajsa, Marinka Gjivoja i Josipa Benčića. Nacrt sa 685 m špiljskih kanala završen je 2. srpnja 1950., a opisao ga je Vladimir Redenšek. Bio je to nacrt br. 1 Speleološke sekcije PD-a „Željezničar“ (Slika 8).

ŠS/SS PD „Zagreb“ (od 1956. Speleološki odsjek PD „Zagreb“, odnosno, od 1965., „Zagreb-Matica“) radio je do 1989., dok je SS PD „Željezničar“ (od 1956. Speleološki odsjek) aktivan do danas.

Slika 7. Mirko Markulin - pročelnik ŠS od 1950. do 1980.

³ Na fotografiji je moguće prepoznati Vladimira Redenška, Josipa Benčića, Stjepana Ivaničeka (arheologa), Vladu Kalatu, Irinu Kurtin i Slavka Marjanca. Na slici se nalaze i mladi članovi ŠS: Otto Jančin, Borko Boranić, Božidar Golubić, Eduard Fajs, Ivo Bojanić i Vlado Bocek.

Slika 8. Nacrt br. 1, Gornja Cerovačka špilja

Literatura

- Božičević, S. (1969): Vladimir Horvat i njegovih 500 stuba na Medvednici, Planinarski odbor Zagreba, Zagreb, 1-32
- Božić, V. (2000): Biografije zaslužnih članova – Vladimir Redenšek. Speleolog 50, Zagreb, HPD „Željezničar“ – Pola stoljeća speleološkog odsjeka, 103-108
- Poljak, Ž. i suradnici: Hrvatsko planinarsko društvo „Zagreb-Matica“ 1948. - 2008., Zagreb, 62-82
- Božić, V. (2014): Prve speleološke udruge, Ilustrirana povijest speleologije u Hrvatskoj, Hrvatski planinarski savez, Zagreb, 27-36
- Lončar, V. (1970): Speleološke uspomene, Speleolog, Zagreb, 14/15, 1966.-1967., 15
- Redenšek, V. (1951): Naše špiljarske sekcije, Naše planine, Zagreb, 3, 95

Speleological Section “Željezničar” – How We Started

After World War II ended, speleological explorations were renewed in Croatia, especially in the cave Veternica near Zagreb. Some of the explorations during 1947–1949 were done simply by various curious groups of enthusiasts, like Youth Section of the Computing Machines Factory, young geodesists who made the first topographical plan of Veternica, Jerko Malinar and his friends, and also Vladimir Radenšek, a railway ex-employee, collecting cave fauna. On the northern part of Medvednica mountain, Vladimir Horvat begun path adaptations in the carst patch with small caves. On 20th of May 1948, Mountaineering Society “Zagreb” was founded, which attracted most of individual cavers to join. The general mountaineering course initiated in 1949 in Velika Paklenica contributed to forming a speleological section, first after WWII. The Speleological Section of MS “Zagreb” was founded on the 15th of November 1949, with 28 founding members. The first president was Vladimir Redenšek, secretary Slavko Marjanac and treasurer Vjenceslav Jurić. Part of the members joined MS “Željezničar” (founded on the 20th of January 1950) because of better working conditions. On the 4th of May 1950, the Speleological Section of MS “Željezničar” was founded. Only two months later, the first speleological plan of the Upper Cerovačka Cave was produced.